

## Istoria Grecilor In Dobrogea – Constanta

Prezenta elenilor pe teritoriul tinutului dintre Dunare si Mare a fost inca din antichitate semnalata atat de izvoarele istorice cit si de scrierile si jurnalele calatorilor ce au trecut prin Dobrogea in epoci diferite.

In 657-656 i.d.Hr, potrivit cronicii lui Eusebios, colonistii din Milet au intemeiat pe malul lacului Sinoe cetatea greaca Istros, numita de romani Histria.

In a doua jumatate a secolului 6 i.d. Hr, Potrivit izvorului Pseudo-Skymnos colonistii milesieni intemeiaza Tomisul- Constanta de azi.

In sudul Dobrogei s-au asezat grecii veniti din Heracleea Pontica intemeind orasul Callatis-Mangalia de azi.

In 1926, arheologii romani au descoperit inca o cetate greceaca pe tarmul fostului golf Razelm, langa Jurilovca, numita Orgame, atestata inca din secolul 7 i.d.Hr in scrierile lui Hecataios din Milet

Inca din antichitate, cetatile pontice, ca porturi active si prospere, au fost populate de toate etniile Pontului cit si de etnii ale intregului bazin mediteranean, insa greci si geti erau cei mai numerosi.

Poetul Ovidiu este cel dintai care aminteste de cele doua neamuri in poemele sale: "Vrei tu sa afli, poate, si cine-s tomitanii/ si ce fel de naravuri se vad in jurul meu/Cu getii in amestec sunt grecii de pe aici, /Dar getii cei salbatici ii coplelesc pe greci."

Organizate si guvernate dupa legile cetatilor- mama, coloniile grecesti au evoluat de la regimuri oligarhice la regimuri democratice.Documentele de la Histria si Tomis ne dau informatii despre o organizare similara cu cea a Miletului.Stim din "Politica " lui Aristotel ca, la un moment dat, regimul oligarhic de la Histria a fost inlocuit.Coloniile au pastrat cultura, traditiile si credintele cetatilor mama. La Histria si Tomis cultul fundamental era consacrat lui Apollon Tamaduitorul.

Gimnaziul protejat de Hermes si Herakles, banchetele publice, teatrul de la Histria, unde fusese inaugurat si un templu, bazilicile de la Tomis si Callatis, bazoreliefurile si statuile lucrate cu finete in piatra, marmura sau bronz, epitafurile funerare, dovedesc bogatia vietii spirituale si elenismul veritabil din aceste colonii.

Callatisul a dat civilizatiei Antichitatii cativa renumiti oameni de litere, cum ar fi: Istros din Callatis (sec 3 i.d.Hr) autorul unei lucrari despre tragedie, Satiros

Peripateticul (sec 3 i.d.Hr) biograful lui Euripide, Demetrios din Callatis (sec 3-2 i.d.Hr) istoric si geograf, autorul unei opere formate din 20 de carti despre Europa si Asia, Lembos Herakleides (sec 2 i.d.Hr) istoric si filosof, biograful lui Arhimede, inalt functionar pe langa regele Ptolemeu VI al Egiptului, precum si retorul Thales.

Mai tarziu, Scitia Mica si metropola ei, Tomis, vor da lumii crestine filozofi si carturari precum Ioan Casian, Ioan Maxentiu, Epitropul Teotim I, Dionisie Exiguul (autorul cronologiei erei de la nasterea lui Hristos), ca sa nu mentionam decatii citiva.

Dupa retragerea aureliana, importanta strategica a Dobrogei creste. In timpul Imparatului Dioclitian (284-305), ea va fi despartita de Moesia Inferior in regiune de sine statatoare sub numele de Scythia Minor cu capitala la Tomis. In noua provincie, unde la inceputul mileniului predicase Apostolul Andrei, incep persecutiile anticrestine ale lui Dioclitian adept al traditionalismului politeist. Un numar mare de martiri sunt mentionati in cetatile pontice. Patru dintre ei, de origine greaca, Kiril, Kindeas, Tasios si Euprasis sunt cunocuti dintr-o inscriptie in limba greaca de pe un bloc de calcar. In secolul 4 d.hr au fost martirizati si Zotikos, Attalos, Kamasis si Filippos, ale caror nume au ramas scrise cu vopsea rosie, in greceste, in vechea bazilica de la Niculitel, unde s-a gasit cripta cu osemintele lor.

La Tomis, unde probabil Apostolul Andrei a intemeiat o Episcopie, exista, in secolul 4 o viata crestina bine organizata. Sozomenos pomeneste aici, in anul 369 pe Episcopul Vetranion de la Tomis, "un barbat destoinic si renumit prin virtutile vietii sale". In anul 392 la Tomis era Episcop Theotimos. In Sinodul Ecumenic 4 se pomeneste de Episcopul Alexandros al Tomisului.

Apogeul maririi Tomisului este atins sub domnia lui Justinian (527-565 d.Hr) . In epoca lui, Tomisul este imbogatit cu numeroase constructii cit si cu turnuri de aparare. Tomisul numara, impreuna cu cele exterioare, 35 de turnuri de aparare asezate din 30 in 30 de metri.

Dupa anul 1000 la Tomis- Constantiana isi fac simtita prezenta genovezii. Imparatul bizantin, Mihai Paleologul, le acorda dreptul sa faca comert in Marea Neagra. Comertul lor cu Orientul a determinat construirea unor stabilimente comerciale, adevarate oaze de civilizatie, care isi intindeau influenta nu doar pe malurile Pontului, dar si spre porturile dunarene. Giurgiu si Calafat, isi datoreaza fondarea lor tot Republicii Genoveze. Urmele lasate de ei ca Farul Genovez, situat pe faleza Cazinoului din Constanta sau ruinile portului vechi vorbesc de prosperitatea de care s-a bucurat Constanta atunci (secolele XII si XIII).

Avand in vedere legatura genovezilor cu Constatinopolul, este de presupus si prezenta grecilor la Constantiana.

Prezenta greceasca o regasim mentionata insa, cu certitudine, dupa cinci secole.

Marele calator si talentat memorialist care a fost Evliya Celebi (1651) apreciaza ca locuitorii Mangaliei sunt greci veniti din Asia Mica. Ioan Gninski, palatinul de Hehn, trecand prin Dobrogea pe la 1677-1678, descrie Isaccea "unde mare parte din locuitori sai sunt greci, armeni, bulgari si turci". Greci si evrei intalneste si la Babadag in 1709, pastorul suedez Michel Enesman.

In 1780, agentul Poloniei la Inalta Poarta, W.Czrzanowski spune ca : "Constanta era unul din cele mai insemnate porturi, unde vin corabii grecesti. A aflat aici doua corabii de negot din Constantinopol care apartineau unor greci. Orasul are o asezare foarte frumoasa"

Diplomatul francez, Charles de Peyssonel, apreciaza la 1787 ca Balcicul este locuit de greci . Xavier Hommaire de Hell, un inginer francez cu un autentic talent memorialistic descrie « ca la Macin, alaturi de romani constata un amestec pestrit de greci, evrei, cazaci si rusi".

Sosit cu vasul "Zrnyi" la Tulcea in anul 1858, dr Wilhelm Hamm constata existenta in orasul dunarean a 20 000 de locuitori: greci, bulgari, italieni, nemti, evrei, sarbi, unguri, moldoveni.

Baronul d Hogguer, desi se apleaca mai mult asupra problemelor economice, ne spune ca la Constanta traiau 4000 de suflete- "Elementul grec mai tot negurator, predomina si pe aici ".

Adolphe d Avril, cunoscator al limbii romane fiind casatorit cu o romanca, se arata uimit de faptul ca, desi multe nationalitati traitoare aici sunt de aceeasi religie- greci, bulgari, ruteni (ortodoxi adica) fiecare si-a ridicat propria biserica." Aici este explicatia intregii chestiuni a Orientului".

Genevezul Eugene Pittard descrie: "Din punct de vedere etnografic, Dobrogea este un tinut extraordinar".

Potrivit unei statistici publicate de el, vietuiau aici, alaturi de romani --greci, turci, tatar, bulgari, rusi, germani, italieni, armeni, evrei.

In primul deceniu al secolului 20, Nicolae Iorga, constant pelerin al Pontului Euxin, (el insusi de origine elena dupa mama ), a vazut la Tulcea, " gramadindu-se", pravalii grecesti, bulgaresti si evreiesti.

La 1856 prevederile Tratatului de la Paris a avut ca si consecinta cresterea elementului grecesc la Constanta. In 1840 erau inregistrate 40 de familii grecesti la Constanta cu 3 magazine alimentare, 2 macelarii, un cuptor de paine, o cizmarie si 2 hanuri. In 1859 intilnim 500 de familii de greci, majoritatea comercianti.

La Tulcea, în 1864, populația era de 30.000 de suflete, cei mai numeroși fiind grecii, după care urmau românii, rușii și bulgarii.

La Sulina, elementul grec predomină (2500 din 6000 locuitori). În 1866, când se ridică în acest oraș prima biserică, românii se separă de greci „cărora le lasă biserica veche”. Un istoric grec al diasporei consideră „Veneția, Triestul, Sulina și Odessa, orașe mai mult grecești decât italienești, românești sau rusești\*.”  
“Grecii locuiesc orasele”-nota în 1850 Ion Ionescu de la Brad; am găsit un singur sat de 94 de familii Alibeichioi (azi Izvoarele) care au venit din Basarabia și s-au stabilit în Dobrogea.

Dintre orașele Dobrogei, grecii au ajuns să domine, pentru o perioadă de timp, viața economică a Sulinei, despre care G.Lejean afirma în 1861, că “est peuplee en grande majorite de commersants grecs”. În afara de comerțul mare, grecii –proveniți în majoritate din arhipieleag și din insulele ionice - erau navigatori, mesteri de corabii și detinatorii unei bune părți din micul comerț orășenesc. La Silistra au funcționat în secolul al XIX-lea o școală și biserica .

Odată cu venirea misiunii franceze la Constanța în anul 1855 pentru construirea soselei Rasova -Constanța, cunoscută ca “Soseaua franceză”, întâlnim greci care au lucrat la acest proiect, și care ulterior s-au stabilit în Constanța .Mai apoi au sosit și englezii, care prin Societatea “Danube and Black Sea railway Co” încep construcția căii ferate Cernavodă - Constanța, construcția Portului și a 400 de locuințe.Cele mai multe dintre locuințele Constanței au fost făcute de zidari greci care proveneau de la Saranta Eklision, Tracia. Zakynthos Manouras a fost dirigintele șantierului de construcție al Cailor Ferate Engleze.

“În 1858, începe cu adevărat renasterea orașului - spune Manesis - și împreună cu aceasta și a elementului grecesc. Consulul grec la Varna, Andrei Pappadopoulos – Vretos, vine la Constanța în 1859, pe care o găsește cu o populație de 3000 de suflete, din care 500 sunt supuși greci. În 1873, Sambert, membru al Societății de geografie de la Paris, vizitând orașul, a găsit 3-4 000 locuitori, dintre care 1 000 de greci, mici negustori.În 1879, din 4 000 locuitori, predominau grecii, aproape toți comercianți .

Între 1878-1880, primul primar al Constanței, ca oraș parte a României, a fost Anton Alexandridis, care a fost ales și în 1882-1883. Alți primari greci ai Constanței au fost S.Schinas(1897-1899) și G.Menderkus (1904). Muncitori greci participa la construirea marelui pod de la Cernavodă (1890-1895) și la marile lucrări ale portului (1895-1909). În 1895, orașul are 10 419 locuitori, dintre care 2 519 români, 2416 greci., etc. În 1900, numărul locuitorilor s-a ridicat la 12 725, dintre care: 9155 români, 2 517 greci.

În 1916 Constanța a ajuns la 33 918 locuitori din care 3326 greci și 21916 români.În 1928 Constanța avea 40 933 de locuitori din care 3130 de greci și 28 700 de români.

Pina în 1913 au continuat să vină la Constanța greci, din insulele Chios sau Lesbos, dinspre Tracia de apus, Macedonia de sud, Epir, regiuni aflate încă sub dominație otomană până la războaiele balcanice. În 1913 se vor așeza în Constanța și Dobrogea familii de greci prigonite din Bulgaria. Multe alte familii vor căuta adăpost la Constanța după înfrângerea dezastruoasă a forțelor grecești din Asia Mică din vara anului 1922.

Înainte de al doilea război mondial, în Constanța trăiau, după unele surse, între 6000 și 8000 de greci, iar Comunitatea detinea un important patrimoniu format din școală, spital, teatru, biserică, clădiri, terenuri.

După instalarea regimului comunist, Comunitatea Elena și-a schimbat numele în E.A.M., ca prim rod al propagandei comuniste.

Ultima fază a venit cu plecarea de bunăvoie sau gonirea tuturor celor ce nu erau înscrși în partid. Astfel, perioada comunistă a oprit afirmarea grecilor pe scena publică. În această perioadă mulți dintre ei s-au reîntors în patria mamă sau au emigrat în alte țări. Activitatea Comunității Elene a fost reluată în ianuarie 1990.

Astăzi, Comunitatea Elenă "Elpis" numără aproximativ 2500 de membrii. Își desfășoară activitatea atât în incinta Teatrului "Elpis", retrocedat de către statul român în anul 1998, cât și în alte sedii în curs de retrocedare.